

Maria Malec, Kraków, IJP PAN

Prezesi Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego

Słowa kluczowe: Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, prezesi.

Prezesami Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego w ciągu 90 lat jego istnienia byli wybitni językoznawcy związani z Krakowem i Uniwersytetem Jagiellońskim, w kolejności: Jan Michał Rozwadowski, Kazimierz Nitsch, Zenon Klemensiewicz, Jan Safarewicz, Stanisław Urbańczyk, Walery Pisarek, Bogusław Dunaj.

W przedstawieniu naukowych sylwetek i osobowości prezesów TMJP pragnę zwrócić uwagę na te aspekty ich twórczości i działalności, które służyły celom wytyczonym przez założycieli i sformułowanym w statucie Towarzystwa:

Celem Towarzystwa jest krzewić rozumną miłość języka polskiego, opartą na znajomości jego zasad, rozwoju i znaczenia oraz na zrozumieniu zjawisk językowych w ogóle (Statut, JP V, 1920, 125).

Do osiągnięcia tego celu Towarzystwo miało zmierzać przez pogłębianie wiedzy o języku polskim i ogólnych zjawiskach językowych, przez pracę badawczą, jej popularyzację w publikacjach i odczytach, a także przez działalność na rzecz szkolnictwa.

Pierwszym prezesem Towarzystwa został w roku 1920 jego współzałożyciel, wybitny uczyony z przełomu XIX i XX wieku Jan Michał Rozwadowski (1867–1935), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, gruntownie wykształcony indoeuropeista, o którym po latach pisał Jan Safarewicz: «Przy niezwykłym uzdolnieniu i wielkiej pracowitości opanował dostępny w jego czasach materiał w całej rozciągłości, stając w pierwszym szeregu współczesnych mu indoeuropeistów» (Safarewicz 1961: 5). Uznanie i sławę przyniosły mu prace teoretyczne, np. *Wortbildung und Wortbedeutung* (1904), traktująca o dwuczłonowości tworów językowych, czy *Zjawisko dysautomatyzacji i tendencja energii psychicznej* (1922), dotycząca mechanizmu zmian językowych. W sposób bardziej przystępny pisał o ogólnych zjawiskach językowych w czasopiśmie *Język Polski* w latach 1913–1929 w cyklu artykułów zatytułowanym *O zjawiskach i rozwoju języka*, wydanym też osobno dwukrotnie w Bibliotece TMJP (1921, 1950). Dla potrzeb szkoły zamieszczał artykuły dotyczące ortografii i gramatyki szkolnej, sprawności językowej i zagadnień poprawności językowej. Profesor Rozwadowski interesował się etymologią, toponomastyką i hydronimią, pośmiertnie zostały wydane etymologiczne *Studia nad nazwami wód słowiańskich* (1948). Znane są jego dociekania nad praojczyzną Indoeuropejczyków i pierwotnymi siedzibami Słowian, pisał o stosunku języków bałtyckich i słowiańskich, jak też o związkach irańsko-słowiańskich, zajmował się również niektórymi językami nieindoeuropejskimi, nie zanieczywał języka polskiego i innych słowiańskich. Kazimierz Nitsch pisał m.in. we wspomnieniach:

Co do slawistyki wspomnę tylko, że Rozwadowski był głównym założycielem *Rocznika Slawistycznego* (1908) i jednym z budowniczych tak ważnego i zawilego jej dzieła, jakim jest akcentologia ... zabrał się do polszczyzny od razu wszechstronnie: i do języka starego, i do gwar, i filologicznie, i językoznawczo (Nitsch 1935: 39).

Profesor Nitsch miał tu na myśli m.in. wzorowe wydania przez Rozwadowskiego najstarszych zabytków języka polskiego: *Bulli gnieźnieńskiej* z roku 1136 (wyd. 1909) czy piętnastowiecznego *De morte prologus* (1904), a przede wszystkim wybitne opracowanie *Historycznej fonetyki, czyli głosowni języka polskiego* (wydanej trzykrotnie, w latach 1914, 1923, 1959) i popularnonaukowe ujęcie *Głosownia języka polskiego, cz. I: Ogólne zasady głosowni* (1925, w Biblioteczce TMJP). O stosunku uczonego do dialektologii pisał:

Bo choć na polu dialektologii zdobył Rozwadowski nie są na pozór tak wybitne, to jednak przy bliższym wejrzeniu i tutaj widoczne są jego niepospolite rzuty oka. Osobiście też mogę powiedzieć, że jeżeli w tym zakresie coś zrobił, w wysokim stopniu zawdzięczam to jego stałemu zainteresowaniu się moimi badaniami (Nitsch 1935: 40).

Na Uniwersytecie Jagiellońskim prof. Rozwadowski wykładał gramatykę porównawczą, przejściowo prowadził też wykłady z języka polskiego i innych słowiańskich. Był na przełomie wieków głównym organizatorem, w ścisłej współpracy z Janem Łosiem i Kazimierzem Nitschem, ośrodka językoznawczego w Krakowie, zwanego później krakowską szkołą językoznawczą. Polem jego działania została — oprócz uniwersytetu — Akademia Umiejętności. Był jej członkiem od roku 1903, prezesem w latach 1925–1929 oraz długoletnim przewodniczącym Komisji Językowej, współzałożycielem ważnych wydawnictw: *Materiałów i Prac Komisji Językowej AU* (publikowanych w latach 1901–1918) i *Prac Komisji Językowej PAU* (1917–1950), w których ukazywały się prace naukowe polskich językoznawców. Z językoznawczym ośrodkiem krakowskim byli związani studiujący w tym czasie na UJ przyszli profesorowie językoznawstwa na powstających po odzyskaniu niepodległości uniwersytetach: Tadeusz Lehr-Splawiński, Tadeusz Milewski, Witold Taszycki, Mikołaj Rudnicki, Stanisław Rospond, Zdzisław Stieber, Henryk Gaertner, Henryk Ułaszyn, Edward Klich, Zenon Klemensiewicz, Mieczysław Małecki i inni. Wydanie zbiorowe najważniejszych pism Jana Rozwadowskiego ukazało się jako: *Wybór pism, t. I–III*, w latach 1959–1960.

W roku 1927 funkcję prezesa TMJP przejął po Janie Rozwadowskim i piastował do śmierci w roku 1958 jego dotychczasowy zastępca Kazimierz Nitsch (1874–1958), pomysłodawca i współzałożyciel Towarzystwa, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego od 1911 roku, przejściowo Uniwersytetu Lwowskiego (1916–1920), twórca nowoczesnej polskiej dialektologii. Na początku XX wieku Nitsch przeprowadził samodzielnie pierwsze systematyczne badania gwar całego obszaru językowego Polski, ustalając jego granice i wewnętrzne ugrupowanie. Jest autorem kilku monografii gwarowych, z których podstawowymi dla polskiego językoznawstwa i dialektologii były: *Próba ugrupowania gwar polskich z mapą* (1910) oraz *Dialekty języka polskiego* (1915, wznawiane w 1923 i 1957), a także poprzedzająca je popularna synteza *Mowa ludu polskiego* (1911). Wspólnie z Mieczysławem Małeckim opracował i wydał *Atlas językowy polskiego Podkarpacia* (1934) i zainicjował prace nad ogólnopolskim atlasem gwarowym, zrealizowanym przez jego uczniów i współpracowników jako *Mały atlas*

gwar polskich, t. I–XIII, (1957–1970) w powołanej w tym celu Pracowni Dialektologicznej PAN. Jednocześnie prowadził badania nad słownictwem gwarowym i planował wydanie nowego ogólnopolskiego słownika gwar polskich. Prace nad nim w teży Pracowni Dialektologicznej kontynuowano nieprzerwanie, ukazało się dotąd 7 tomów Słownika gwar polskich (A–F, 1977–2010). Zainteresowania Nitscha obejmowały również historię języka i dialektologię historyczną, język pisarzy, pochodzenie polskiego języka literackiego, onomastykę i leksykografię, pasjonowała go zwłaszcza geografia wyrazowa i historia słownictwa polskiego, wymienić tu można takie prace, jak: *Z geografii wyrazów polskich* (1918), *Mazowieckie wyrazy przyrodnicze* (1929), *O wzajemnym stosunku gwar ludowych i języka literackiego* (1913), *Z historii rymów polskich. Studium językowe* (1912). W okresie międzywojennym i po II wojnie światowej uczestniczył niezwykle aktywnie w pracach nad reformą ortografii polskiej.

Kazimierz Nitsch, będąc przewodniczącym TMJP, redagował jednocześnie *Język Polski*, organ Towarzystwa, którego był współzałożycielem. Ogłaszał w nim artykuły, porady i spostrzeżenia dotyczące różnorodnych aspektów polszczyzny literackiej i ogólnej, gramatyki, wymowy i poprawności, czuwał też niestrudzenie nad tekstami nadsyłanymi do druku. Był redaktorem popularnonaukowej Biblioteczki TMJP, sam ogłosił w niej kilka pozycji popularyzujących wiedzę o języku polskim, np.: *O języku polskim* (1920), *Wybór z pism Jana Kochanowskiego*, wydany ściśle według pierwszych druków (1920, 1948), *Głosownia języka polskiego*, cz. 2. *Dzisiejszy system głosowy* (1925), *Urywki języka I. Krasickiego według pierwszych druków* (1938), redagował *Północnopolskie teksty gwarowe od Kaszub po Mazury* (1955). W serii *Książeczki Staropolskie* wydał *Szachy Jana Kochanowskiego* (1923). W ramach Towarzystwa prowadził obfitą działalność odczytową, był jednym z najgorliwszych prelegentów. W około 100 odczytach głoszonych w Krakowie i innych miastach Polski poruszał najrozmaitsze zagadnienia związane z językiem polskim. Wspomnieć tu wypada o jego zaangażowaniu się po I wojnie światowej w organizację kursów dokształcających dla nauczycieli szkół średnich.

Jako pedagog uniwersytecki wychował wielu wybitnych uczniów, działających później na wszystkich polskich uniwersytetach. Mówiono o nim, że był łowcą talentów. Zasługi prof. Nitscha na polu slawistyki omówił w *Języku Polskim* Tadeusz Lehr-Spławiński (1954), podkreślając m.in. znaczenie założenia staraniem Nitscha jeszcze w 1924 roku w obrębie ówczesnego Wydziału Filozoficznego UJ zespołu katedr slawistycznych, pod nazwą *Studium Słowiańskie UJ*.

Po II wojnie światowej prof. Kazimierz Nitsch, wówczas już siedemdziesięcioletni, włączył się w działalność Uniwersytetu Jagiellońskiego i reaktywowanej Polskiej Akademii Umiejętności, a od 1952 roku w prace Polskiej Akademii Nauk, której był wiceprezesem przez kilka lat. Do 1953 roku prowadził na UJ wykłady i seminaria, ponadto przewodniczył komitetowi redakcyjnemu *Słownika staropolskiego*, był organizatorem i kierownikiem *Zakładu Językoznawstwa PAN* w Krakowie i kierownikiem *Pracowni Dialektologicznej*, włączył się też w prace nad repolonizacją nazw miejscowych na ziemiach odzyskanych.

TMJP dla uczczenia 80. rocznicy urodzin profesora Nitscha wydało czterotomowy wybór jego pism i osobny, jemu poświęcony numer *Języka Polskiego* (XXXIV, 1954), zawierający omówienie dokonań uczonego przez wybitnych jego uczniów: Zenona Klemenswicza, Władysława Kuraszkiewicza, Tadeusza Lehra-Spławińskiego, Ewę Ostrowską, Mi-

kołaja Rudnickiego, Franciszka Sławskiego, Ignacego Steina, Zdzisława Stiebera. Polska Akademia Umiejętności 20 czerwca 2008 roku uczciła pięćdziesiątą rocznicę śmierci profesora Nitscha uroczystą sesją i wystawą obrazującą jego twórcze życie.

Po śmierci profesora Nitscha funkcję prezesa TMJP przejął w roku 1958 Zenon Klemensiewicz, długoletni członek Zarządu Głównego (sekretarz od 1923 roku, następnie zastępca prezesa od 1950). Na stanowisko profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego został powołany w roku 1939. Po wojnie, w 1946 roku, został członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, w roku 1954 członkiem Polskiej Akademii Nauk, od roku 1957 pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału PAN w Krakowie, a od 1960 roku — jego prezesa.

Klemensiewicz był zamiłowanym dydaktykiem. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości pracował od 1921 roku przez kilkanaście lat jako nauczyciel w Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie. Wykładał jednocześnie w Studium Pedagogicznym UJ (od roku 1923), w Państwowym Pedagogium w Krakowie i Instytucie Pedagogicznym w Katowicach, był też wykładowcą na rozmaitych kursach nauczycielskich. Habilitował się dwukrotnie: z językoznawstwa w roku 1930, z dydaktyki w 1933. W okresie międzywojennym ogłosił serię podręczników do nauki języka polskiego dla różnych typów szkół i stopni nauczania, wykorzystywanych także przez wojenne i powojenne pokolenia Polaków w kraju i na uchodźstwie. Jeszcze przed wojną opracował i wydał pierwszy systematyczny i nowoczesny opis składni polskiej: *Składnia opisowa współczesnej polszczyzny kulturalnej* (1937).

Po II wojnie rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim jako organizator i kierownik Katedry Języka Polskiego i dziekan Wydziału Humanistycznego, wspomniany przez ówczesnych studentów jako wspaniały nauczyciel i wykładowca.

Na początku lat 50. ukazały się cenne podręczniki uniwersyteckie jego autorstwa: *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego* (tzw. *Mały Klemens*, 1951), *Podstawowe wiadomości z historii fonetyki i fleksji języka polskiego* (1951), *Zarys składni polskiej* (1953, 1957). *Gramatyka historyczna języka polskiego* (1952, we współautorstwie). Prowadził też prace nad składnią języka polskiego. W PAN zorganizował Pracownię Składni Historycznej i rozpoczął wydawanie materiałów, kontynuowane przez współpracowników pod tytułem *Zapomniane konstrukcje składni staropolskiej* (1966) oraz *Zapomniane konstrukcje składni średniopolskiej* (1971).

W polu jego zainteresowań był zawsze obecny język literacki i artystyczny, ogłosił m.in. prace: *W kręgu języka literackiego i artystycznego* (1961), *Ze studiów nad językiem i stylem* (1969). Niezwykłą wagę dla poznania historii języka polskiego w kontekście kultury ma dzieło Klemensiewicza *Historia języka polskiego*, t. I–III (1961–1972), owoc wielu lat pracy, przemyśleń i poszukiwań. O jego dokonaniach z zakresu kultury języka pisał Janusz Strużyński w *Złotej księdze Wydziału Filologicznego UJ*:

Przez całe życie, na wszystkich etapach działalności nauczycielskiej i naukowej zajmował się zagadnieniami związanymi z poprawnością i kulturą języka ojczystego. Mówił o nich na licznych odczytach organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego oraz — w ostatnich latach życia — w audycjach telewizyjnych, poruszał w bardzo wielu artykułach i rozprawach (Strużyński 2000: 466–7).

Profesor Klemensiewicz brał udział w pracach nad reformą ortografii polskiej w latach 30. i 50. ubiegłego wieku, opracował i wydał w Biblioteczce TMJP Prawidła poprawnej wymowy polskiej, ze słowniczkiem (1930, kilkakrotnie wznawiane) oraz Pogadanki o języku (1966). Był redaktorem naczelnym Języka Polskiego w latach największej popularności tego czasopisma (1958–1969), gdy jego nakład wzrósł z 6300 do 10 700 egzemplarzy. Ogłosił w nim wiele artykułów i porad językowych. Profesor Klemensiewicz zginął w katastrofie samolotu 2 kwietnia 1969 roku. Krakowskie Koło TMJP poświęciło jego pamięci posiedzenie z referatami ogłoszonymi później w Języku Polskim (XLIX, 1969: 241–72). 19 czerwca 2009 roku, w 40-lecie śmierci Profesora, Polska Akademia Umiejętności zorganizowała uroczystą sesję i wystawę pt. Romantyk i pozytywista, z zasobów archiwalnych PAU i PAN, przybliżające życie i twórczość uczonego.

Jesienią 1969 roku Walne Zgromadzenie TMJP wybrało na nowego przewodniczącego oraz redaktora Języka Polskiego Jana Safarewicza (1904–1992), profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, który przybył do Krakowa z Wilna, powołany w roku 1937 na osieroconą przez Rozwadowskiego katedrę indoeuropeistyki.

Profesor Safarewicz był wybitnym znawcą języków klasycznych, greki, a przede wszystkim łaciny, zajmował się także innymi językami grupy italskiej, był specjalistą w zakresie języków bałtyckich i stosunków bałtosłowiańskich. Najważniejsze rozprawy z tego zakresu zostały zebrane w publikacji Studia językoznawcze (1967). W okresie wileńskim ogłosił m.in. (wspólnie z Janem Otrębskim) Gramatykę historyczną języka łacińskiego, cz. 1. (1937), jej druga część Składnia ukazała się w 1950 roku. Ponadto wydał podręcznikowy Zarys gramatyki historycznej języka łacińskiego (1953). Z cennego podręcznika Elementy języka greckiego, opracowanego dla studentów tajnego uniwersytetu, korzystali też powojenni studenci filologii, był bowiem wydany drukiem w roku 1947 i kilka razy wznawiany. Charakterystykę fonologii, morfologii, składni i słownictwa greckiego zamieścił Safarewicz w I tomie opracowania zbiorowego Języki indoeuropejskie (1986).

Wielkie są zasługi dydaktyczne i organizacyjne profesora Safarewicza. Od roku 1937 kierował rozwojem językoznawstwa indoeuropejskiego i ogólnego na Uniwersytecie Jagiellońskim, a jego wybitni uczniowie obejmowali katedry uniwersyteckie. Był w okresie jubileuszowym Uniwersytetu Jagiellońskiego dziekanem Wydziału Filologicznego. Pełnił funkcje przewodniczącego Komitetu Językoznawstwa PAN, prezesa Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, redaktora i współredaktora wielu czasopism i wydawnictw językoznawczych.

W uznaniu zasług profesor Safarewicz otrzymał wiele wyróżnień: został członkiem Polskiej Akademii Umiejętności (1945) i Polskiej Akademii Nauk (1958) oraz członkiem honorowym wielu towarzystw naukowych, doktorem honoris causa Uniwersytetu Wileńskiego i Jagiellońskiego.

Wiele zawdzięcza mu TMJP i jego organ Język Polski. Już w roku 1945 wszedł do Zarządu Towarzystwa, a w 1946 — do komitetu redakcyjnego czasopisma. Był odtąd dla redaktora naczelnego profesora Nitscha wyryką w sprawdzaniu przygotowanych do druku artykułów. Prof. Safarewicz ogłosił w Języku Polskim wiele cennych artykułów i recenzji oraz odpowiedzi na pytania w sprawie poprawności językowej. Szczególnie ważne dla polskiej onomastyki są artykuły:

Polskie imiona osobowe pochodzenia litewskiego (1950) oraz Łacińskie imiona osobowe na *-ius* w polszczyźnie (1969). W adresie dedykacyjnym z okazji 80. rocznicy urodzin Profesora zamieszczonym w *Języku Polskim* (LXIV, 1984, s. 2) zauważono, że w ciągu wielu lat współpracy w Komitecie redakcyjnym nie wyszedł ani jeden rocznik, w którym by nie było czy to artykułów, czy recenzji pióra profesora Safarewicza. Dla tych zasług Walne Zgromadzenie TMJP na wniosek zarządu nadało profesorowi godność członka honorowego w roku 1983.

W listopadzie 1983 roku Walne Zgromadzenie TMJP wybrało nowego prezesa w osobie Stanisława Urbańczyka (1909–2001), polonisty i sławisty, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownika Pracowni Słownika Staropolskiego od 1948 roku. W latach 1969–1973 profesor Urbańczyk pełnił funkcję wicedyrektora Instytutu Badań Literackich. Był też współzałożycielem Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie w roku 1973 i jego dyrektorem do roku 1979. Po reaktywowaniu Polskiej Akademii Umiejętności w 1989 roku został wybrany członkiem czynnym tej instytucji i dyrektorem Wydziału Filologicznego. Jego dorobek naukowy dotyczy, jak pisał Marian Kucała:

szerokiego kręgu zagadnień: historii języka polskiego, jego związków z innymi językami, gramatyki historycznej, dialektologii historycznej i opisowej, onomastyki, składni, rozmaitych zjawisk języka współczesnego, poprawności, ortografii i innych (Kucała 1969: 329).

Profesor Urbańczyk napisał w latach 50. kilka rozpraw związanych z dyskusją o pochodzeniu polskiego języka literackiego, przedrukowanych w zbiorze *Szkice z dziejów języka polskiego* (1968). Był doskonałym znawcą związków językowych polsko-czeskich. Ta problematyka była stale w polu jego zainteresowań, od tematu pracy habilitacyjnej: *Z dawnych stosunków językowych polsko-czeskich, cz. 1. Biblia królowej Zofii a staroczeskie przekłady Pisma św.* (1946), po nowe wydanie tego zabytku wspólnie z czeskim filologiem Vladimírem Kyasem (1972). Owocem zainteresowania onomastyką jest spora liczba artykułów o nazwach plemion, krajów, o nazwach miejscowych i osobowych, zamieszczanych w *Słowniku starożytności słowiańskich* i w *Języku Polskim*. Dla polskiej antroponimii ważne są m.in. artykuły o odpowiednikach łacińskich imion na *-ius* (1974) oraz o przyswajaniu grecko-łacińskich imion na *-eus* (1982), a także artykuł *Geneza spółgłosek ś, ź, ć w polskich sufiksach deminutywnych* (1947–1948).

Profesor Urbańczyk był redaktorem wielkiego dzieła leksykografii polskiej — *Słownika staropolskiego*, od pierwszego do niemal ostatniego tomu. Jego zasługą jest powojenny rozwój *Pracowni Słownika*. Współpracownik profesora Marian Kucała pisał:

Dzieło jest zbiorowe, ale Urbańczykowi zawdzięcza niepomniernie więcej niż komukolwiek innemu. Jest on tu zaangażowany tak, jak we własną pracę naukową (Kucała 1969: 332).

Jako nauczyciel uniwersytecki zajmował się Urbańczyk przez wiele lat kształceniem młodzieży polonistycznej i sławistycznej. Jest autorem podręcznika akademickiego *Zarys dialektologii polskiej* (1953, wznawianego kilkakrotnie).

Od 1946 roku profesor Urbańczyk był członkiem Zarządu TMJP, od 1945 członkiem redakcji *Języka Polskiego*. Z tym Towarzystwem i czasopismem wiążą się jego działania w zakresie popularyzacji wiedzy o języku polskim. Zamieszczał w *Języku Polskim* liczne artykuły, recenzje, sprawozdania i odpowiedzi na kierowane do redakcji pytania. Po latach ogłosił

wyбір tych artykułów pod tytułem *Polszczyzna piękna i poprawna* (1966). W Biblioteczcze TMJP ukazały się bardzo pożyteczne książeczki jego autorstwa: *Słowniki, ich rodzaje i użyteczność* (1964, wznawiane w 1967, 1991, 2000), *Nazwy naszych stolic* (1965). Intensywna była też działalność odczytowa profesora w Krakowie i innych miastach. Niemał do końca był obecny w życiu akademickim Krakowa. Zmarł 23 października 2001 roku.

W październiku 2001 roku kolejnym przewodniczącym Zarządu TMJP wybrano Walerego Pisarka (ur. 1931), językoznawcę i prasoznawcę, specjalistę w dziedzinie komunikowania masowego i socjolingwistyki, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, założyciela studiów dziennikarskich przy UJ, związanego od blisko pół wieku z Ośrodkiem Badań Prasoznawczych w Krakowie, którym kierował w latach 1969–2000, przewodniczącego polskich i międzynarodowych organizacji prasoznawczych i językoznawczych, redaktora naczelnego *Zeszytów Prasoznawczych*, inicjatora Ustawy o języku polskim, pierwszego przewodniczącego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, obecnie jej honorowego prezesa, od roku 2005 członka redakcji *Języka Polskiego*.

Walery Pisarek jest autorem licznych prac z zakresu komunikacji społecznej i medioznawstwa, np. *Nowa retoryka dziennikarska* (2002), *Polskie słowa sztandarowe i ich publiczność* (2002), *Słowa między ludźmi* (2004), *O mediach i języku* (2007), *Wstęp do nauki o komunikowaniu* (2008), redaktorem wydawnictw zbiorowych, np. tomu *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci* (1999) oraz *Słownika terminologii medialnej* (2006). Jest też autorem *Kieszonkowego słowniczka ortograficznego* (1976), uaktualnianego w kolejnych wydaniach.

Z publikacji w *Języku Polskim* warto wspomnieć przede wszystkim niezwykle interesujący artykuł prasoznawczy o zawartości czasopisma *Język Polski* na podstawie wybranych ośmiu roczników z lat 1916–1993: *Kto, o czym i po co?* (JP LXXV, 1995, s. 169–82) oraz *Prawne uwarunkowania rozwoju języka* (JP XXXI, 2001, s. 242–52), dotyczący m.in. ustawy o języku polskim i zmieniającej ją niekorzystnie nowelizacji. Prof. Pisarek wygłaszał również pogadanki o języku polskim w telewizyjnym *Studio 2*, był też przewodniczącym jury i autorem większości tekstów konkursu ortograficznego *Ogólnopolskie dyktando* od początku jego istnienia.

Za kadencji Walerego Pisarka *Towarzystwo i Język Polski* dotknął kryzys finansowy. Staraniem Profesora udało się wciągnąć TMJP na listę organizacji pożytku publicznego, z możliwością przekazania na jego rzecz 1% podatku dochodowego przez osoby fizyczne, co w pewnym stopniu poprawiło stan finansów *Towarzystwa*.

Wspomniane wyżej i inne dokonania profesora Pisarka są wyrazem nie tylko naukowego zainteresowania współczesnym językiem polskim jako narzędziem komunikacji społecznej, lecz także troski o jego status, rozwój, poprawność i kulturę.

Po krótkiej kadencji profesora Walerego Pisarka funkcję prezesa TMJP od jesieni 2004 roku po dziś dzień pełni Bogusław Dunaj (ur. 1940), absolwent i od roku 1983 profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, badacz różnych aspektów języka w ujęciu historycznym i współczesnym. Na początku swej drogi naukowej specjalizował się w gramatyce historycznej i historii języka polskiego. Liczne z tego zakresu rozprawy, artykuły oraz trzy książki weszły do litera-

tury historycznojęzykowej i są często cytowane. Pod koniec lat 70. profesor Dunaj zwrócił się ku badaniu języka w ujęciu synchronicznym. Publikował prace na temat polszczyzny mówionej, jej odmian i zasad poprawności, stanu współczesnej polszczyzny i jej najnowszych tendencji rozwojowych, pisał też artykuły poświęcone dialektologii i onomastyce. Najważniejsze prace to m.in. *Język polski najstarszej doby piśmiennej (XII–XIII w.)* (1975), *Kształtowanie się odmiany przymiotnikowo-zaimkowej w języku polskim* (1974), *Sytuacja komunikacyjna a zróżnicowanie polszczyzny mówionej* (1985), *O zasadach klasyfikacji wymowy* (1995), *Grupy spółgłoskowe współczesnej polszczyzny mówionej* (1985), *Język mieszkańców Krakowa, cz. I: Zagadnienia teoretyczne, fonetyka, fleksja* (1989). Kolejnym nurtem w badaniach prof. Dunaja były prace leksykograficzne: jest redaktorem i współautorem cieszącego się dużym powodzeniem *Słownika współczesnego języka polskiego* (1996, 2007, 2009) oraz jego skróconej wersji pod tytułem *Popularny słownik języka polskiego* (1999, wyd. 2. 2002). Z prac podręcznikowych warto wymienić *Zarys morfonologii współczesnej polszczyzny* (1994).

Profesor Dunaj był od roku 1978 kierownikiem Katedry Historii Języka Polskiego i Dialektologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w latach 2006–2008 pełnił funkcję prezesa Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, od 1999 przewodniczył Komisji Kultury Języka, w roku 2004 został członkiem Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN.

O osiągnięciach dydaktycznych napisał z okazji niedawnego jubileuszu jego uczeń, Kazimierz Ożóg, dziś profesor na Uniwersytecie Rzeszowskim:

Wielką domeną działalności profesora Dunaja, swoistą żrenicą oka Mistrza jest kształcenie młodej kadry. Tu jego osiągnięcia są imponujące. Do r. 2009 wypromował 370 magistrów, 17 doktorów, zaś sześcioro jego uczniów — co stanowi wypadek odosobniony w skali Polski — zdobyło tytuły profesorskie: prof. prof. Aleksy Awdiejew, Halina Kurek, Janina Labocha, Kazimierz Ożóg, Józef Kaś, Renata Przybylska. Niedługo będą kolejne habilitacje. Szkoła zostanie rozszerzona. Zostawia zatem profesor szkołę. Zostawia widomy i mocny ślad (Ożóg 2010: 16).

Prezesa TMJP przy całym zróżnicowaniu swoich osobowości, zainteresowań i talentów mają pewną cechę wspólną: jest nią rozumna miłość języka ojczystego nakazująca jego poznanie, nadto — poczucie społecznej odpowiedzialności za szerzenie znajomości jego historii i jego znaczenia jako nośnika tradycji i kultury, a także odpowiedzialność za jego jakość, rozwój i ochronę.

Bibliografia

- Kucała M. 1969: Sześćdziesiąte stulecie prof. Stanisława Urbańczyka, *Język Polski* XLIX, s. 328–33.
Lehr-Spławiński T. 1954: Zasługi Kazimierza Nitscha na polu sławistyki, *Język Polski* XXXIV, s. 34–9.
Nitsch K., Jan Michał Rozwadowski 7 XII 1867 – 14 III 1935, *Język Polski* XX, 1935, s. 34–41.
Ożóg K. 2010: Patrzyć głębiej — profesor Bogusław Dunaj jako nauczyciel, [w:] *Symbole grammaticae in honorem Bogusłai Dunaj*, pod red. R. Przybylskiej, J. Kaśia i K. Sikory, Biblioteka „LingVariorum”, t. 9, Kraków.
Safarewicz J. 1961: Działalność Jana Rozwadowskiego w zakresie językoznawstwa indoeuropejskiego, [w:] Jan Rozwadowski, *Wybór pism*, t. II, PWN, Warszawa, s. 5–17.
Strutyński J. 2000: Zenon Klemensiewicz, [w:] *Złota księga Wydziału Filologicznego*, pod red. J. Michalika i W. Waleckiego, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
Urbańczyk S. 1974: Jan Safarewicz (na siedemdziesiątą rocznicę urodzin), *Język Polski* LIV, s. 322–5.